Om tallens myllrande liv, fjärde trädslaget i serien

Ehnström, B. & Holmer, M. 2017. Tall: en tallrik biologisk mångfald. – Centrum för biologisk Mångfald. 126 sidor. ISBN 9789188083159. Pris ca 170 kr.

Det finns många bra bokserier, och gemensamt för dem alla är att längtan efter nästa bok bara blir större för den otålige och intresserade läsaren. Så känner jag även inför Bengt Ehnströms serie av böcker om våra träd. Böckerna, som är häftade, har ett trevligt och behändigt format och utomordentligt vackra illustrationer av Martin Holmer. I början av boken finns även några teckningar signerade Albert Engström, samt några bilder på nyttoföremål av furu.

Bengt Ehnström har tidigare avverkat – förlåt ordvitsen! – de tre trädarterna sälg, asp och björk, med de lite kluriga titlarna *Sälg: livets viktigaste frukost* (2009), *Asp: darrar min asp, myllrar min värld* (2012) och *Björk: svart på vitt om myllrande mångfald* (2015). Nu är det alltså dags för tallen, också här med en liten ordlek ”*Tall: en tallrik biologisk mångfald*” som anspelar på bokens syfte, nämligen att visa på den myllrande värld av organismer som lever tillsammans med den och som tallen är beroende av.

Upplägget är detsamma i tallboken som i de tidigare böckerna; lite kulturhistoria om hur tallen har nyttjats förr i tiden och vad den har för betydelse idag. Redan det faktum att trädet har två svenska namn, tall och fura, antyder dess stora betydelse i människans tjänst.

Tallen är ett av våra vanligaste träd. Det finns över hundra arter av tall i hela världen men i Sverige är det arten *Pinus sylvestris* som är den dominerande. En tall kan uppnå en respektingivande ålder, i vissa fall har man kunnat konstatera att de börjat växa redan på 1200-talet, det vill säga när Birger Jarl gjorde Sverige till ett rike!

Tallen har använts till allt från grötslevar och korgar, ved och medel mot mygg och huvudlöss, till husbygge och möbler. Den har nyttjats till att utvinna tjära som var en stor exportvara på 1600-talet, och träkol för industrin och den har använts som material för sista vilorummet.

I de följande kapitlen berättar författaren insiktsfullt och pedagogiskt om hur fauna och flora

knuten till tallen förändras över tid, allt eftersom trädet växer till, men också vad som kan hända om trädet skadas på något sätt. Bengt Ehnström är en av våra främsta entomologer och det märks i de många ingående beskrivningarna av skalbaggar, steklar, fjärilar och andra insekter som på ett eller annat sätt lever på eller av tallen i dess olika tillväxtfaser.

En oskadad tall klarar att få mycket stryk, och kan som redan nämnts bli mycket gammal, men har den skadats på ett eller annat sätt så finns det organismer som snabbt tar chansen att angripa trädet. Ofta är det svampar som inleder angreppen åtföljda av skalbaggar som frossar på svamp och ved, och sedan många andra organismer som till exempel steklar och fåglar

Det berättas också om tallens tålighet och att inte ens en skogsbrand behöver vara ödesdiger för den, åtminstone inte om den hunnit bilda skorpbark som kan skydda den. Man har funnit tallar som visat tecken på att ha klarat ett halvdussin bränder. Men en bränd tall, liksom en stormfälld eller nedsågad, lockar till sig mängder av insekter. Många lever där en eller några få generationer

medan andra kan leva kvar i många generationer i en och samma ”låga”, som det liggande döda trädet kallas.

De avslutande kapitlen ägnas åt sammanfattning och råd till skogsägare, men boken är en stor tillgång för var och en som gillar att vandra i skog och mark.

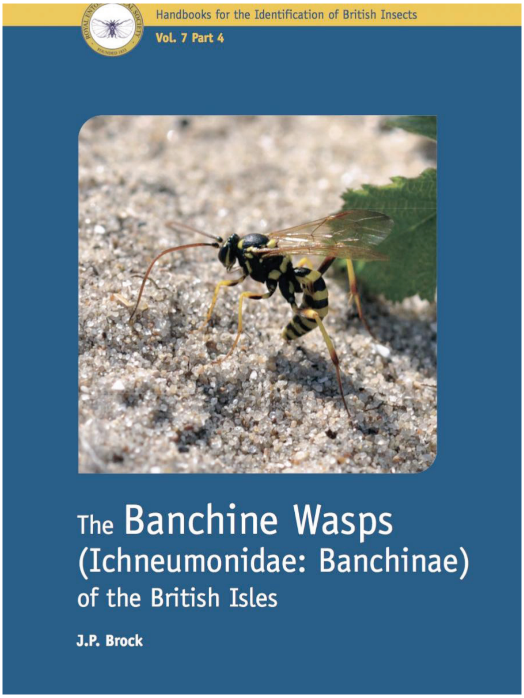
De breda marginalerna har försetts med detaljerade bilder och kortfattade texter som kan vara till hjälp om man vill identifiera en växt, svamp eller insekt som man funnit på sin skogsvandring. Formatet gör att boken lätt kan tas med i ryggsäcken men jag hade gärna sett att den hade fått kraftigare pärmar för att tåla många turer ute i naturen. Här krävs egenhändig inplastning! Några enstaka stavfel i texten stör lite i en i övrigt mycket bra och underhållande faktabok.

Det är ett lovvärt initiativ som tagits i och med utgivningen av den här bokserien. Bakom den står Centrum för Biologisk Mångfald (CBM), Världsnaturfonden och Naturskyddsföreningen. Boken om tallen, som släpptes den 4 oktober 2017, är en perfekt julklapp till alla naturvänner och skogsägare.

Leif Johansson

Bestämningsbok för parasitsteklar

Brock, J.P. 2017. The Banchine wasps (Ichneumonidae: Banchinae) of the British Isles. – Handbooks for the Identification of British Insects VII:4. 150 pp. Royal Entomological Society, London. Inbunden med mjukpärm, 150 s. ISBN 978-1-910159-01-9. Pris £30 (utgivaren, Natural History Books, Pemberley).

Brokparasitsteklarna (Ichneumonidae) är vår allra största insektfamilj, och det råder ett seriöst underskott på bestämningslitteratur. Redan att skilja på de många underfamiljerna kräver gott minne och rätt mycket träning. På artnivå finns inte mycket modern bestämningslitteratur, det som finns att tillgå är ofta i obskyra tidskrifter, på andra språk än engelska, och påfallande ofta är de befintliga nycklarna preliminära och förenklade.

Det sistnämnda innebär att de använder sig av ”enkla nyckelkaraktärer”, t ex färgkaraktärer, ofta bara en i taget – även om dessa egentligen varierar, överlappar, har tydliga undantag och/eller bara gäller honor… Nycklarna är alltså mest minnesstöd för specialisten, och bestämningarna måste dubbelkollas mot större referensmaterial. Den nyfikne allmänentomologen går ofta fel och når ett inkorrekt namn utan att ha blivit vederbörligt varnad.

Ännu värre går det för dem som i tidens anda försöker bestämma djuren på habitus efter fotografi: det finns oftast en stor mängd arter med överlappande habitus – även inom olika underfamiljer – och de flesta bilder man googlar fram för jämförelse är felbestämda (och/eller egentligen obestämbara). Man behöver vanligen ett dött ex i handen, tillgång till ett bra bibliotek, mycket tålamod, och helst en referenssamling för att bestämma en ichneumonid.